

MUSEUS DE CCNN versus CENTRES DE CIÈNCIA

Entrevista a Ernesto Páramo, director del Parque de las Ciencias de Granada

ANNA OMEDES. Directora del Museu de Ciències Naturals de Barcelona.

Ernesto Páramo, director del Parque de las Ciencias de Granada i autor del seu projecte museogràfic l'any 1990, és llicenciat en Dret per la Universitat de Granada, Màster en Antropologia i Genètica Forense i doctorand amb suficiència investigadora. El Parque de las Ciencias es un museu interactiu, de més de 70.000 m², i els més de 7 milions de visitants que ha rebut des de la seva inauguració el 1995 i el seu programa d'activitats l'han portat a ser el museu més visitat d'Andalusia, amb una de les ofertes més diverses d'oci cultural y científic d'Europa. Encara que va néixer com el que es denomina un centre interactiu de ciència, la seva trajectòria l'acosta cada cop més a un museu. La confluència entre centres interactius de ciència i museus tradicionals i l'evolució de tots ells cap a un punt comú en el futur és un tema que l'Ernesto Páramo ha situat al bell mig de la seva gestió com a director.

Explica què és el *Parque de las Ciencias*, amb una mica d'història.

EP - El *Parque de las Ciencias* és una criatura estranya, tan estranya com l'ornitorinc. Com tot organisme viu, ha de tenir una certa coherència interna (ja que existeix) però vist externament pot causar certa confusió: té un bec d'ànec, la pell de mamífer, pon ous... Però bé, aquí el tenim. La meua tesi és simple, es tracta d'un producte més de l'evolució. Una criatura fruit del creuament entre un museu, un centre de ciència, un laboratori, un centre cultural, un mitjà de comunicació... L'imaginem a inicis dels 90, a l'escalfor dels Centres de Ciència que florien a mig món. Després de visitar uns quants centres i diversos museus intentem materialitzar un híbrid amb tot allò que ens hagi agradat més de cada experiència, amb les nostres pròpies idees i les possibilitats que oferien Granada i el seu entorn. Quan vam obrir al públic l'any 1995 no teníem cap accés a col·leccions importants, així que ens vam centrar en les experiències participatives i la interactivitat juntament amb els espais oberts, els recorreguts botànics, el papallonari, l'observatori astronòmic o els tallers, i vam dissenyar un pla per anar integrant en el projecte, a poc a poc, algunes col·leccions de la Universitat i de mecenes privats. Sempre vam pensar que havíem de créixer a poc a poc, de forma natural, com els éssers vius, aprenent de la resposta del públic i de les col·laboracions que anàvem establint amb tot tipus d'agents: museus, centres d'investigació, mitjans de comunicació, professionals, indústria, universitats, comunitat escolar, creadors, etc.

¿Cóm definiries un Centre de Ciència?

EP - Els Centres de Ciència neixen amb el desig de aproximar la Ciència als ciutadans mitjançant la presentació, de forma comprensible i atractiva, de fenòmens i experiments. Apareixen a inicis dels anys 70, són espais de nova creació, sense lligams institucionals amb el passat, allò que els va donar frescor i un fort caràcter innovador. Sorgeixen d'un impuls pedagògic, de la voluntat de democratitzar l'accés a la cultura científica i

tecnològica. S'inventen *ex novo* i exploren tot tipus de recursos expositius i activitats de forma molt exitosa.

¿I un Museu de Ciència (Ciències Naturals)?

EP - Els museus tenen un passat, tenen col·leccions, tenen història i una tradició. De vegades rica i d'altres empobrida, però hi ha una tradició que marca la seva vida.

¿Quines confluències existeixen entre ambdós tipus de institucions?

EP - Els museus tenen una gènesi una mica més complexa que els Centres de Ciència. Per una part hi ha l'afany primordial d'investigar el món i el desig d'ajudar a fer-lo comprensible. Per tant: descobrir, investigar i educar. L'eina fonamental del museu és la creació de col·leccions, el seu estudi i la seva difusió. Però també, en molts casos, el desig de sorprendre i demostrar davant la societat una certa superioritat del "propietari" (bé sigui el mecenes, el savi o el poder institucional de qualsevol tipus). Això ha suposat que en algunes ocasions els museus acabessin sent vistos com a entitats distants, poc accessibles, i es guanyessin una reputació poc favorable, especialment en l'època del lliure accés al coneixement tal com reivindiquen els sistemes democràtics més avançats. Altres museus han sabut mantenir l'impuls il·lustrat, l'optimisme pedagògic que confia en el poder del coneixement per transformar la societat. En aquest sentit, museus i centres de ciència tenen una arrel comuna encara que diferents històries i eines. Allò més interessant és que el temps ha anat demostrant l'eficàcia d'utilitzar ambdues estratègies de forma combinada. La col·lecció, l'objecte real juntament amb el recurs comunicatiu més adequat en cada cas, bé sigui un experiment, el tacte directe i emocionant d'una vèrtebra de bal·lena o una simulació per ordinador. Els mitjans comencen a supeditar-se al discurs expositiu en favor del visitant. La vitrina o la interactivitat no són ja un dogma sinó recursos al servei de la història, al servei del coneixement.

¿Quines altres tipologies d'institució posaries en el mateix sac que els centres i els museus de ciències?

EP - Cada "espècie" té les seves peculiaritats, però també las té cada "individu", ¿no? Hi ha Centres de Ciència que són completament diferents entre sí, inclús antagònics, mentre que altres són veritables "clons". Passa el mateix amb els museus. Dit això, els jardins botànics, els zoològics i bioparcs tenen bastant en comú, és a dir, són de la família, per dir-ho de alguna manera. També podem assenyalar altres entitats en el sector de l'educació informal molt bolcades en la difusió de la ciència que comparteixen aspectes amb museus i centres de ciència, com les aules de naturalesa, els planetaris, els centres d'interpretació, els jaciments paleontològics i arqueològics visitables o el patrimoni industrial obert al públic amb certs criteris, inclús determinades indústries amb programes de visites molt ben orientades a la seva comprensió. Hi ha una gran diversitat de propostes que enriqueixen la tasca comú d'aproximar la ciència a la societat a diferents nivells. El més important és que siguin útils, que contribueixin a millorar la comprensió del món, que aportin una forma intel·ligent de mirar.

Comenta allò que trobis més remarcable de l'evolució dels objectius dels centres i dels museus de ciència. Aquesta dicotomia ¿és global?

EP - Els humans tenim propensió a donar un gran valor a determinats objectes que considerem especials, bé sigui per la seva història, la seva singularitat, raresa, exclusivitat, o pel que sigui. I som capaços de recórrer grans distàncies pe veure o estar a prop d'aquests objectes especials. Som així. Aquest poder emocional de certs objectes rau en l'arrel mateixa dels museus i dels seus ancestres, els gabinets de curiositats. Però aquests objectes poden jugar un gran paper en direccions oposades: fomentant el coneixement o la simple supersensibilitat. Depèn del que en faci el museu, de com es presentin, d'allò que ens expliquin. Quan som davant un objecte important s'ens obren els porus de tots els sensors, som més receptius. Pot ser una

reliquia religiosa, la més antiga màquina de vapor del món o el bloc de notes original de Darwin, però davant d'alguna cosa que considerem única, la nostra curiositat i interès es dispara. Són criatures emocionals i racionals per igual, ¿per igual? Bé, aquest és un altre tema, un tema apassionant i molt connectat amb els mecanismes fisiològics de la memòria i de l'aprenentatge, com Eric Kandel ha explicat molt bé... En tot cas, els objectes han de jugar a favor dels nostres objectius, bé sigui en un museu o en un centre de ciència.

Podem fer exposicions molt més interessants i belles si fem especimens originals i objectes especials juntament amb qualsevol altre recurs expositiu. Insectes, esquelets, màquines, obres d'art originals... juntament amb models i maquetes, experiments, bones explicacions, escenografies suggerents, microfotografies, il·lustracions, etc. Actualment disposem de més mitjans que mai. El més difícil és trobar la tensió adequada, l'equilibri màgic entre els recursos emprats, que l'atmosfera creada faci interessant i intel·ligible la història que expliquem. En resum, crec que la dicotomia entre objectes i experiències és una cosa superada. Per suposat que poden crear-se centres de ciències basats exclusivament en l'experimentació directa de fenòmens i també museus de col·leccions tal i com es feia tradicionalment; res a objectar, però a mí m'interessen més els espais que utilitzen ambdós tipus de recursos i crec que és una tendència que es va extenent en molts països. La nostra experiència a Granada ens ha demostrat que el públic respon molt bé a aquest enfocament. El "museu ornitorinc" que citava a l'inici és en plena evolució, interactuant amb la realitat, amb els usuaris que també canvien. És un espai que fa moltes més coses que exposicions. Vivim en un món canviant que suma cada dia noves tecnologies per a la comunicació, noves formes de generar i accedir al coneixement, en el qual canvien també molt depressa els hàbits socioculturals. L'únic que és impensable és no estar atents a allò que passa. Els museus i els centres de ciència, com a agents culturals del seu temps, han de saber adaptar-se per ser realment útils a la societat. Això és el més important, ser útils sent fidels als seus objectius.